

SANSÓN

El choc front al colapse endèmic i pandèmic de la la justícia

JOSÉ BONET NAVARRO

Catedràtic de Dret Processal UVEG-Acadèmic de la RACV

La fase més severa fins al moment de la pandèmia de la Covid-19 provocada pel virus Sars-CoV2 ha tingut conseqüències terribles, entre les pitjors, més fallits d'ells que oficialment es conta, tancament d'empreses, desocupació i també paró de l'activitat econòmica, administrativa i judicial.

Els determinis processals i, es supon, l'activitat judicial, ha segut reactivada en la primera setmana de juny. A diferència de lo que ha ocorregut en el BOE, que no ha parat de publicar decrets, l'activitat judicial ha patit en general un palés paró, que seria inexplicable si no fora per l'escassea de mijos tecnològics, estructures inadequades, i, per qué no dir-ho, poques ganas d'abordar una digitalisació real de l'administració de justícia.

Des de que es va decretar l'estat d'alarma el 14 de març, per mig del RD 463/2020, s'han anat proposant i, en el seu cas, aprovant múltiples mesures processals. D'elles destaquen les propostes del CGPJ sobre mesures organitzatives i processals per al Pla de Choc en l'Administració de Justícia després de l'estat d'alarma, actualitzat el 6 de maig.

Estes normes no sempre han segut redactades ab el rigor necessari. La Disposició Adicional Segona del RD 463/2020, de declaració de l'estat d'alarma, entre altres coses, demostra una sorprenent alegria lingüística en referir-se indistintament a la suspensió i interrupció de determinis processals, com si foren sinònims. D'eixa forma, no era segur si els determinis tornaran a reiniciar-se o, com defenia la Subdirecció General dels Servicis Consultius, «volverá a contar por el tiempo que restare en el momento en que hubiera quedado suspendido, sin que de ningún modo vuelva a comenzar de nuevo desde su inicio».

Els acorts del CGPJ de 13 i 14 de març de 2020, estableix servicis mínims, formulen propostes per a flexibilitzar temporalment l'horari de treball del personal dels tribunals afectats, i recomana «utilizar sistemas

telemáticos, SMS o qualsevol altre del que dispondran». Aixina, llevat algunes dignes excepcions i matèries essencials, els tribunals varen quedar en 'stand by' i en un treball telemàtic que en general lluix per la seua absència, de manera que al colapse endèmic es suma el colapse pandèmic de la justícia.

No vaig a entrar ara en el RDL 11/2020, de 31 de març, i les seues conseqüències sobre la tutela judicial efectiva, per l'exigència, ja iniciada en el seu moment pel RDL 7/2019, de que intervinguen els servicis socials sense cap control judicial, sobretot quan s'acompanya d'un determini desproporcionat de suspensió, de l'introducció de conceptes jurídics indeterminats i l'inseguritat jurídica que comporta i que no es traduirà més que en noves dilacions i colapse.

I per a afrontar el problema el CGPJ ha proposat una sorprenent bateria de mesures anomenades 'pla de choc' en l'ànim principal d'agilitzar la justícia front al previsible colapse pandèmic, algunes d'elles molt contestades per diversos col·lectius i altres contingudes en el RDL 16/2020, de 28 d'abril. Així, entre les mesures proposades en matèria civil, algunes d'elles conjunturals, s'ha proposat exigir correu electrònic o telèfon, en el compromís de localització del litigant quan «es disponga de dits mijos»; que es puguen 'dictar' en ocasions sentències orals; la concentració de concursos de persones físiques; el foment de l'unificació de criteris; majors supòsits de condemna en costes i, sobretot, d'imposició de multes pel manteniment de «posicions injustificables»; «desjurisdiccionalisació» (no «desjudicialisació») de certs assumptes que es conduïxen a la jurisdicció voluntària; exigència d'aportar en certs processos documents com la regulació de l'exercici de responsabilitats parentals o la declaració de la renda; o l'ampliació dels supòsits d'adequació del juí verbal; introducció de reclamació prèvia extraprocessal «a favor» d'entitats financeres; el cridat pleit testic; l'extensió d'efectes de certes sentències, o favorir a consumidors en matèria de costes.

En el RDL 16/2020, davant la falta de precisió, es disposen regles generals per a portar a terme el còmput dels determinis, optant-se pel seu reinici; introduïx un nou procediment especial i sumari per a la resolució de qüestions referides al dret de família derivades de la crisi sanitària; i també s'acorden mesures de caràcter organitzatiu i tecnològic. Però lamentablement els tribunals no es troben ben dotats tecnològicament per a afrontar la Justícia on line.

En definitiva, s'ha abandonat el servici públic de justícia a l'ús de ferramentes tecnològiques que en línees generals han lluit per la seua absència, cosa que ha derivat en paralisació i, per això, en afondar el colapse endèmic per la pandèmia. I les mesures proposades en ocasions es llimiten a revisar el procés ab nula o dubtosa utilitat per a solucionar qualsevol cosa.

¿Quàn entendran que les reformes processals no servixen per ad açò? Sense dubte les normes processals poden millorar-se i polir-se, fins i tot poden tindre un tímit efecte reductor, pero totalment irrellevant front als colapses que sofrim. ¿Quàn es posarà l'atenció on realment fa falta? Puix en lloc del que cal, es proposen propostes de mínima reestructuració organitzativa i, sobretot, reformes processals insignificants, algunes d'elles interessants i altres més discutibles que fins i tot llimiten desproporcionadament el dret a la tutela judicial efectiva.

En la meua opinió, el problema és de mijos, sobretot humans; pero també de gestió i fins a de concepció estructural. Si nos prenem en sério l'importància del servici de justícia –sobre lo que tinc els meus dubtes– és necessari augmentar tant la productivitat com el temps de funcionament dels jutjats. Resulta inevitable canviar la concepció. Per resumir-ho esquemàticament, són imprescindibles polítiques de gestió eficaces en jutjats i tribunals integrats per quatre juges: el de matí, el de vesprada, el de nit i el d'agost, tots ells en els suficients funcionaris adscrits, ben dotats, incentivats i remunerats.

MARCADOR DARDO
MIQUEL NADAL

La trampa simbólica

Acabarán volviendo las rodilleras de la infancia a los pantalones

Las impresoras en red, incluso las domésticas, son un cementerio de nuestros olvidos: acreditación de facturas ya pagadas, guiones para dar una clase, cartas que no llegaron a enviarse. Una persona de talento como Julio Cortázar hubiera escrito sobre eso un cuento brillante. En la de mi casa aparecen un par de folios de 'La rebelión de las masas', de Ortega. Cuando uno lee a Ortega, y lo hace desprendiéndose del prejuicio de las etiquetas sobre lo que Ortega opinó sobre esto o aquello, hay reflexiones extraordinarias, como cuando explica la diferencia entre el tonto y el perspicaz: «El tonto, en cambio, no se sospecha a sí mismo: se parece discretísimo, y de ahí la envidiable tranquilidad con que el necio se asienta y se instala en su propia torpeza». La relación entre el hombre-masa y la torpeza le sirve para efectuar un retrato que parece nuestro coetáneo: «El tonto es vitalicio y sin poros. Por eso decía Anatole France que un necio es más funesto que un malvado. Porque el malvado descansa algunas veces; el necio, jamás». Mi padre, que no era Anatole France, era como tantos de nuestros padres, de los que tenían un repertorio de media docena de frases y exclamaciones que aplicaba para todo: «Un tonto, ¡cuantos tontos hace!». Ante una discriminación o una injusticia cualquier persona cabal busca su manera de contribuir a la solución del problema. En el caso del problema racial en los Estados Unidos, y de la manera de entender el desempeño policial, el gesto simbólico de hincar las rodillas en señal de respeto me parece una trampa simbólica. No se trata de la responsabilidad individual de cualquiera de nosotros en la materia. La injusticia nunca es lejana. En el Derecho Penal clásico delinquían las personas físicas, en aplicación de aquel brocardo latino, societas delinquere non potest. Con la reforma del Código Penal en 2010, y la introducción del artículo 31 bis, las personas jurídicas pueden ser jurídicamente responsables. Eso no avala, sin duda, que el género, o la raza, asignen, per se, el papel de víctima o culpable. La pigmentación de mi piel o mi género no me hacen culpable, salvo que lo que yo haya hecho, dicho o escrito justifique el odio o la maldad. Los problemas se resuelven, sin atajos simbólicos. La trampa se adivina si nada solucionan, como confesarse y rezar tres ave marías, si lo que se quiere es, simplemente, poner el contador a cero y volver a pecar. Me da la impresión que hay cierta hipocresía en aferrarse al símbolo chic, bienpensante, hincando la rodilla, pero dejando intacta la discriminación. Acabarán volviendo las rodilleras de nuestra infancia a los pantalones, y alguien hará negocio con eso. Al tiempo.